

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectorii.

Nr. 6.

Brasiovu 15. Martiu 1871.

Anulu IV.

Sumariu. Momente d'in istori'a fanariotiloru. — Damascenu Tom'a Bojinca. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Con-
tinuare.) — D'in pomelniculu martiriloru romani dela an. 1848⁹. (Continuare.) — Protoparentii Măgiariloru. — Bibliografia.

Momente d'in istori'a fanariotiloru.

Introductiune.

Acea ura sî urgîa, care este inpreunata cu nu-
mele de fanariotu la popórale d'in Turci'a européna
sî la poporulu romanescu d'in Romani'a, se póte com-
pará in càtáva numai cu mani'a si ur'a ce nutrescu
popórale statelor Europei apusene asupra numelui
de iesuitu. Acea ura de fanarioti este inse in totu
casulu mai mare. Cu tóte acestea, voindu a conversa
cu acésta ocaziune despre fanarioti sî de spiritulu fa-
nariotismului, noi ne vomu adopera, precumu credemu
cà amu urmatu sî in disertatiunea nóstra istorica de-
spre iesuiti, cá in decursulu conversatiunei nóstre se
remanemu aparati sî scutiti de ori-ce opiniuni pre-
concepute, de ori-ce antipathía, cá sî de simpathia,
care ar fi in stare de a ne duce drept'a judecata in
eróre. Un'a impregiurare decisiva voimu a constata
d'in capulu locului. Déca iesuitismulu apusénu avuse
una inriuntia profunda asupra destinelor unei parti
considerabile a natiunei nóstre, apoi fanariotismulu
nu numai a influentiatu preste tóta romanimea aprópe
un'a miie de ani, dara elu a sî tienutu in man'a sa
destinatele, activitatea publica sî privata a majoritateri
poporului romanescu in Moldov'a si in Munteni'a, in
unu periodu de unu seculu sî mai bene, pentrucà fa-
nariotii au sciutu se cumpete pe sultani sî pe pórta
loru asia, in càtu mai multe familii de a le loru a-
junsera la tronurile moldavo-romanesce. Fostu-au acea
inriuntia a fanariotiloru fericitória, séu d'in contra,
funesta pentru natiunea romanésca? Acésta intreba-
tiune pusa acumu fatia cu intrég'a directiune ce a
luatu opiniunea publica in Romani'a libera de câteva
decade incóce in contra fanariotismului, s'ar paraa la
prim'a vedere, cà ar fi cu totul otíosa. Noi inse
credemu cà suntemu bene informati déca sustienemu,
cà chiaru astadi se mai afla destui ómeni in Romani'a,
earii d'in contra, nu sustienu neci mai multu neci
mai puçinu, decàtu cà moldavo-romanii au se mul-
tiamésca numai fanariotiloru pentru acelu gradu de
cultura, pe care se afla natiunea romanésca, sî chiaru
pentru positiunea politica, in care se vede Romani'a
aventata sî inaltata in dfilele nóstre. „Moldavo-ro-
manii pâna pe la a. 1700 era lipsiti de scóle; fana-
riotii au venit in tíera cá domni si au deschisu pen-

tru fiii boieriloru scóle eline, precumu au deschisu
iesuitii in alte tieri scóle latinesce, éra in Transil-
vani'a inca sî câte un'a scóla daco-romanésca. Mol-
davo-romanii inainte cu 170 de ani neci nu visá cá
se se puna in contactu prin ajutoriulu limbei fran-
cesce cu popórale cultivate d'in apusu. Mavrocordatii
au venit si 'iau indemnatu cá se invetie limb'a fran-
césca sî se mérge la Parisu. Aristocrati'a d'in Fa-
naru au aparatu de atâtea ori caus'a principatorulu
romanesce la Pórt'a ottomana, sî totu fanariotii au
fostu aceia, carii in pacea dela Carlovitiu au scapatu
principatele de incorporarea loru la imperiulu ger-
mano-romanu, séu mai de aprópe la Ungari'a. Ca-
lugarii d'in Fanaru au luptatu in contra iesutiloru
pe terrenulu religiosu, si au salvatu biseric'a roma-
nésca de jugulu loru.“

Acestea si alte asemeni merite aducu inainte apa-
ratorii fanariotiloru in favórea loru sî in contra daco-
romaniloru, pe cari descriu cá pe poporulu celu mai
ingratu d'in lume, cumu sî grosolanu, mojicosu, aprópe
barbaru. Neci nu este asia de multu, de candu unu
diariu grecescu d'in Constantinopole apostrofá pe ro-
mani dîcîndu-le: Poporu ingratu, barbaru ai fostu,
sî noi te-amu luminatu.*)

Daco-romanii transilvani au unu proverbu carele
tiene: cà déca voiesci se cunosci bene pe cineva, se
mananci cu elu unu cantariu de sare. Romanii d'in
Romani'a libera au mancatu cu fanariotii in câteva
generatiuni multe mii cantarie de sare; de unde ur-
méza, cà ei trebue se'i sî cunósca fórte bene, ceea
ce se póte afla nu numai d'in conversatiunea ce a-
vemu noi cu densii preste anu, ci sî d'in mai multe
scripte publicate asupra fanariotiloru, mai alesu de
ani 20 incóce. Cu tóte acestea noi in appetiariile
nóstre nu ne vomu provoca de locu la auctoritatea
scriptoriloru, neci a publicistiloru moldavo-romani, ci
vomu presupune cà ei judecandu in 'caus'a propria,
potu fi condusi de patima. Vomu intreba inse cu
atátu mai virtosu pe alti scriptori sî pe alti martori
straini, desinteressati, apoi ne vomu consulta si espe-
rienti'a propria de ani treidieci sî cinci, sî numai dupa
aceea ne vomu pune intrebarea, déca fanariotii au

*) Vedi reproductiunea mai pe largu in Trompett'a Carpa-
tilorn Nr. 857 d'in 1¹/₃ Oct. 1870 dupa diariulu „Neologos.“

facutu daco-romaniloru bene s'eu reu, prin urmare déca ei merita respectulu s' multiamit'a, s'eu d'in contra, despretiulu s' urgi'a loru.

Ce intielegu daco-romanii sub numele de fanarioti?

Ei intielegu in sensu mai intensu pe integ'r'a aristocratia s'eu boierime atatu laica (miréna), catu s' eclesiastica a natiunei grecesci, intru catu adeca póte fi vorb'a in Orientu de un'a aristocratia; éra in sensu mai strinsu fanarioti se numescu acelea familii nobili grecesci, care se tragu d'in familiile fruntasie, câte au scapatu cu viétia de sabi'a lui Mohamed II. in 1453, cumu s' acelea, care de atunci incóce pe un'a s'eu alta cale s'au inaltiatu pe de-a-supra poporului grecescu, s' au sciutu a se tiené óresi-cumu in grati'a despotului cuceritoriu. Apoi fiendu-cà parte mare d'in acestea familii locuesce in acea regiune a Constantinopolei, care se numesce Fanaru dela turnulu luminatoriu (phanarion; ital. il fanale), lumea s'a dedatu a le numí familii d'in fanaru, fanariote, fanarioti. In decursulu timpurilor acestei nomenclature simple a unei localitati i se dede una alta semnificatiune de cea mai mare inportantia in istori'a imperiului otomanu. Politic'a fanariota, scól'a politicei fanariote s'eu bisantine ajunse de proverbiale in cercurile mai inalte s' in diplomatia, pentrucà acea politica trecea s' mai trece inca pàna in dílele nóstre de cea mai astuta (viciéna), de cea mai raffinata, de cea mai nealegútória in midiulóce, in catu multi se indoiescu, la care d'in duoe se dea antaietatea, la politic'a iesuitica d'in apusu, s'eu la cea fanariotica d'in resaritu. Scól'a centrale a politicei fanariote este, precumu de sine se intielege, in Constantinopole, éra filial'a ei se afla in Bucuresci.

Elementele istorice ale aristocratiei fanariote. Aristocratia, s'eu déca mai voiti, oligarchi'a s'eu patriciatulu vechiu alu imperiului romanu orientale, asia cumu s'a continuatu elu dupa desfacerea imperiului in duoe diumetati prin imperatulu Theodosiu, fusese compusu s' amestecatu mai alesu d'in numerulu celu mare alu familiiloru patriciane latine, care indata dupa stramutarea thronului dela Rom'a vechia la Bisantiu s'au stramutatu s' ele atatu d'in Rom'a, catu s' d'in alte parti ale Italiei; apoi d'in un'a parte a familiiloru grecesci, care au fostu patronate s' adunate inpregiurulu thronului imperatescu, la ale carni radie le placea a se sorí, pentrucà vechiulu spiritulu democraticu alu greciloru disparuse inpreuna cu institutiunile d'ntre acelea familii. Asiá in Constantinopole vedemu pàna la Iustinianu I. s' chiaru dupa elu inca aprópe unu seculu un'a aristocratia latino-grecésca, care vorbea amenduoe limbele, adeca s' elin'a s' latin'a, in acelasi tempu inse familiile aristocratice latino-grecesci incepu se adopte in sinulu loru inca s' familii de barbari, precumu goti, bulgari s. a. Adoptarea religiunei crestine prin barbari de un'a,

casatoriile de alta parte, dá ocasiune mai multoru familii straine de a se incorpora la familiile aristocratice vechi. Incetu cu incetulu venindu la thronu imperatori de nationalitate grecésca, éra limb'a elina apucandu pe de-asupra celei latine, care pàna atunci fusese s' limb'a curtei, s' in mare parte a legislatiunei, familiile latino-romane disparura d'in cercurile mai inalte inpreuna cu limb'a latino-romana. Totu asiá se intemplà s' in eclesi'a cristiana d'in Orientu, totu ce a fostu latinu, successive a disparutu, pentrucà s'a concentratu in anticulu seu foculariu, in Rom'a s' in tóta Itali'a, de unde apoi s'a latítu d'in nou, acumu inse sub protectiunea crucei s' a evangheliei, preste tóta Europ'a apuséna s' meridionale. Asiá urmele limbei latine in Orientu au mai remasu inca numai la poporulu compusu d'in coloniile aduse dela Rom'a s' d'in Itali'a tóta, in diferite tienuturi ale triangiului illiricu, in Epiros, in Macedoni'a, in Thraci'a, s' dela Traianu incóce pàna tardíu dupa densulu, in Dacia propria.

Cá ce felu de aristocratia bastarda, destramata, corrupta, adeca lipsita de ori-ce virtuti, atatu private, catu s' publice civili, a incongiuratu tronulu celu asiediatu numai pe despotismu s' pe superstitiune, s'ar potea cunósce mai bene, candu tempulu s' spatiulu ne-ar erta, cá se descriemu aici un'a câte un'a, câteva mii de fapte de infamia s' de rusíne ale acelei aristocratii, ale imperatiloru s' imperateselor s' chiaru ale mai multoru clerici, pe unu periodu de un'a miie de ani. In locu de acésta, constrinsi a ne accomoda dupa tempu, lasamu se vorbésca preste totu un'a d'in cele mai mari auctoritati in istoriografia.

Istoriculu anglu Edvardu Gibbon, in minunatulu seu opu scrisu Despre decadenti'a s' ruin'a imperiului romanu, candu vene la imperiulu romanu orientale, in capu XXXIX. voindu a se ocupa de istori'a imperatiloru Zeno et Anastasiu, cumu si de a gotiloru, premite urmatoriele:

Dupa caderea imperiului romanu in apusu, in intervallu de unu semi-seculu, adeca pàna la domni'a memorabile a lui Iustinianu I., nu se afla decâtu numele obscure s' annalile imperfecte a le lui Zeno, Anastasiu s' Iustinu, carii s'au urcatu unulu dupa altulu pe tronulu d'in Constantinopole. In acelasi periodu Itali'a se reinbarbatà s' ajunse la infflorire sub administratiunea unui rege gotu (Theodoricu), carele ar fi meritatu un'a statua intre cei mai bravi cetatieni ai Romei antice.

Acestea cuvente ale lui Gibbon se reducu la periodulu d'ntre anii 474 s' 527, in care vení Iustinianu I. la tronu cu soci'a sa Theodora, care mai inainte fusese comedianta.

Candu ajunge Gibbon cu istori'a sa in secululu alu 7-lea, in capu XLVIII alu istoriei sale ne invetia despre starea si conditiunile, in care se aflá imperiulu bizantin, prin urmare s' aristocratia sa, unele cá acestea:

Eu am facutu istoria tuturoru imperatoriloru ro-

mani, începându-lă Traianu până la Constantin, și dela Constantin până la Heraclius, și am descris cu fidelitate succesele și desastrese domniei lor. Trecut-au cinci sute de ani, de cându imperiul romanu mergea spre decadentia; eu inse mai am se trecu preste optu seculi, până se ajungu la terminulu lucrărilor mele, adică la cucerirea Constantinopolei prin Turci (1453).

. . . . Dela Heracliu încôce teatrulu imperiului bizantină ôresi-cumu se intuneca; marginile imperiului fiesate prin legile lui Iustinian și prin armele lui Belisariu se strimta; numele de romanu se reduce la unu micu anghiu de pamentu, adică la regiunea de impregiurulu Constantinopolei, și acestu imperiu greco se pôte compara cu fluviulu Renului, care mai înainte de a se amesteca cu marea, se perde în nasipu.

Suditiu imperiului bizantină, carii au adoptatu și au deshonoratu numele de Greci și de Romani, infatiosieza neîncetatu acelea vitiuri abiecte, care nu se potu justifica cu debilitățile omenesci, și în care cineva nu afla nici macaru energiă crimelor memorabili. Ômenii liberi d'în anticitate potea repeti aceea maxima generôsa a lui Homêru: „câ unu captiv (sclavu) isi perde diumetate d'în virtutile sale în primă dî a servitutei sale.“ Intr'aceea poetulu Homêru cunoscuse numai sclaviă civile și domestica, și elu nu potea se prevedea, câ acestu despotismu spirituală, care încatenăza actiunile și chiaru cugetările ômenilor bigoti, va mai nimici înca și alta diumetate a calitatilor genului omenesc. Succesorii lui Heracliu încarcara pe Greci cu aceste două juguri. Dupa ună lege a justitiei eterne, vitiurile supusilor degradara pe tiranu, și abia vei afla (în acelu periodu de tempu) atâtu pe tronu, câtu și în armata și în scôle căteva nume, care se merite a nu fi date uitarei... Preste acêsta, dela Heracliu până la Basiliu-macedonenulu domnescă ună intunecime înfricosiata în istoriă imperiului bizantină pe unu periodu de patru sute de ani. Dupa aceea orizonulu se lumina mai alesu prin familiă Comnenilor, carii au domnit pe tronu. Inse istoriei bizantine îi lipsescă și pentru acelu periodu elegantia și gratiă. În aceeași adică abia mai vedi altu ceva, decâtu câ ună multime de clerici și de curteni isi succedu unii altora, toti plini de superstitiune și de servilismu. Vederile lor sunt marginite, judecată lor debilitata și corrupta; d'în aceea istoria nu cunosci nici cauzele evenimentelor, nici caracterulu actorilor, nici moraliă vécului. S'a observatu câ unu ostasiu dà penei sale energiă sabiei. Acêsta observatiune se pôte aplica și la unu poporu, și apoi se va vedea, câ tomulu d'în cutare istoria cresce seu scade cu barbatia tempului, în care a vietuitu cineva. *)

*) Adică mai la întielesu: dupa cumu unu poporu este mai plinu seu mai lipsitu de poteri vitali, atâtu fisece, câtu și spiritali, și dupa cumu elu le desvôlta și se folosescă de poteri sale, asiă și faptele sale demne de a fi scrise și conservate

La a. 1204, după Gibbon descrie cu péna de artistu vietiă plina de aventure și mórtea fôrte tragica și barbara a imperatului Andronicu, recapitulandu în scurtu cele scrise pe câtiva seculi, adăoge:

Déca vomu calcula numerulu și durată domniei imperatorilor bizantini, vomu afla, câ într'unu periodu de siese sute de ani au domnit siesedieci de imperatori; în acelu numeru inse coprimem și câteva femei, și unii usurpatori, carii în capitala n'au fostu recunoscuti nici-una-data, apoi unii principi, carii n'au vietuitu de ajunsu, pentrucă se ajunga la imperiu. Asiă terminulu midiolocu alu fia-carei domni ar fi de diece ani, adică multu mai diosu de proportiunea chronologica a dlui Isacu Newton, carele, după ceea ce observă elu în monarchiile moderne, constituite într'unu modu mai regulatu, aru reuni câte optu-spredieci seu douădieci de ani pentru durată domniei fia-carui monarchu. Imperiulu bizantină nu avu nici-ună-data mai multu repausu și prosperitate, decâtu atunci, cându elu se supunea la succesiunea ereditaria. Cinci dinastii, adică familiă lui Heracliu, cea de Isauriă, cea de Amoriă, a lui Vasilie și a Comnenilor, domnira ună după altă în cinci, în patru, în trei, în siese și érași în patru generatiuni. Mai multi principi începura a domni înca d'în léganu; éra Constantin VII. și cei doi nepoti ai sei ocupa unu seculu întregu. Dara în intervallurile dinastilor bisantine, succesiunea fu rapede și întrecurmata, și câte unu competitoru mai ferice nu întârziea a face câ se dispara unu altu candidat ferice. Mai multe cali ducea la tronu. Resultatele unei rebeliuni éra resturnate prin conspiratori, seu subminate în tacere prin lucrările intrigei. Favoratii soldatilor seu ai poporului, ai senatului și ai clerului, ori ai femeilor și ai eunucilor (scobitilor) obtinea successive corônă. Pentrucă se o castige pe aceea, întrebuintiă midiolôce vili, éra finea lor éra seu demna de a fi despretiuită, seu tragica. În cea mai mare parte a istoriei bisantine singuru Ioanu Comnenulu domni în spiritu benefactoriu și de virtuti curate. Imperatorii cei mai illustrii, carii precedu, seu carii succedu acestui imperatu respectabile, au mersu cu unu felu de desteritate (dibaciă) și rigóre pe calile cele întortocate și sangerôse ale unei politice inspirate de interese personale. Essaminandu cineva bene caracterele imperfecte ale unoru imperati câ Leone Isaurianulu, Vasilie I., Alecsie Comnenulu, Theophilu, Vasilie II. și Emanuilu Comnenulu, stimă și condamnarea isi tienu aprôpe cumpană, éra restulu celorulalti imperati n'a facutu nimicu, pentrucă se merite, câ memoriă lor se fia conservata de câtra posteritate. Etc. etc.

Asiă judeca Gibbon despre imperiulu bisantină, de imperatorii greco-romani seu romano-greci d'în Orientu, și despre aristocratiă atâtu profana, câtu și

pentru posteritate, se înmultiesc, și asiă annalistulu și istoriografulu castiga materia de scrisu, seu se vede lipsitu de densă.

eclesiastica, de care era incongiuratu acelu tron. Totu asemenea judeca și alti istorici europeni, carii s'au ocupatu inadinsu cu studiulu scriptoriloru bisantini și cu toate alte documente, câte se potu reduce la istoria imperiului bisantin. Acei scriptori vorbescu cu multu despretiu și chiaru urgia despre lucrurile bisantine, era multi altii neci că afla lucru demnu de a'si perde tempulu cu acea parte a istoriei. Noi in acestu respectu suntemu de opiniune cu totulu oppusa. D'in punctulu nostru de plecare, adeca d'in celu nationale romanescu, recomandam toturor romaniloru cu totu adinsulu, că se le pase de istoria bisantina, atât de cea politica seu profana, cât și de cea bisericesca, aproape atât, pre câtu trebue se le pase de istoria Romei antice și de istoria strinsu nationale romanésca. Fara istoria bisantina noi nu amu fi in stare de a ne scrie și pricepe un'a parte mare a istoriei nostre pe un'a mie și mai bene de ani, adeca până la a. 1453. Mai adaogemu, că chiaru spiritulu bisericeii orientale nu pôte fi petruncu, și una multime de apparitiuni pe terrenulu eclesiasticu nu se pôte esplica de locu, deca nu ne vomu familiarisa de aproape cu spiritulu religiosu, bunu reu, intieptu seu bigottu, carele va fi domnit la clerulu și poporulu greco-romanescu d'in Bisantiu. Apoi fiendu-că in staturile despotice poporulu intregu nu insemna mai nimicu, ci este consideratu că totu atâtea nulle, care numai atunci numera ceva, deca vei pune d'inaintea lor un'a unitate, adeca pe monarchu și pe oligarchia ce incungiura tronulu seu, asiă vorbindu noi de unu statu gubernatu despoticesce, cauta se judecamu totulu, adeca și pe cei gubernati, dupa gubernatori, prin urmare ne tienemu de acestia d'in urma. Qualis rex talis grex. Fia-care poporu merita numai gubernulu pe care, și precumu ilu are, seu: fia-care poporu este gubernatu dupa cumu merita. Fia-care dórme, cumu isi asterne. Care cumu isi sara, asia și mananca.

(Va urma.)

Damaschinu Tom'a Bojinc'a.

Acestu barbatu onorabilu s'a nascutu la a. 1803 in Banatulu romanescu alu Temisórei, districtulu Crasiovului, comun'a Gârlistea, d'in parinti romani ortodoci și cei mai de frunte in numita comuna, si cunoscuti nu numai in numitele locuri de prin pregiuru, dar renumiti mai intre toti romanii d'in Banatu.

D'in fraged'a copilaria parintii onorabilului domnu vediendu'i talentele sale cele escelente, s'au straduitu in totu tempulu a'lu face partasi muselor, ne crutiandu neci spese, neci ori-ce oferte, numai si numai că se'lu escultive de a fi candu-va intre romanii cei mai procopsiti.

Asiă, d'in fraged'a copilaria l'au trimisu la scólele elementarie in urbea Versietiu, cea mai aproape de loculu natalu. Acolo ispravindu scólele normali, in-

data s'a dusu si trimisu de parintii sei la gimnasiulu regale d'in Temisórea, unde totu in calitate de primu eminente terminandu clasele gimnasiale, s'a promovatu la facultatea filosofica in liceulu dela Segedinu in Ungaria, unde totu că primu eminente terminandu clasele facultatiei filosofice, a continuatu studiele juridice in academi'a dela Urbea-mare (Oradea-mare) in districtulu romanescu Biharu, seu Bihoru. Terminandu studiele academice s'a dusu la universitatea d'in Pest'a in Ungaria, unde pe langa Tabul'a regala a fostu jurasor*), unde depunendu rigorósele, a dobanditu dreptulu inauguralu cu diplom'a de avocat alu causeror in totu regatulu Ungariei, si asia in flórea tineretiloru sale la an. 1824 a fostu inzestratu cu toate drepturile unui cetatienu nobilu, fiendu-i deschise toate carierile la ori-ce tribunalu juridicu.

Chiamarea inse cea d'intaiu a fostu la administratia fonduriloru scolastice romanesci, unde cu barbatia a aperatu si a intaritu dreptulu scóloru romanesci, si d'in Ungaria, si Banatu. Totu in tempulu acesta a aperatu cu caldura si succesu dreptulu eparchiiloru romanesci, inghitite si cotropite de mitropolitii si episcopii serbi, că-ci vediendu elu esclusi pe romanii dela rangurile clerului inaltu, că se póta numai ei, adeca serbii se fia si mitropoliti, si episcopi, ba si archimandriti, ba până si proto-erei, lasandu-le romaniloru numai parochiele cele slabe, si de alta parte i innegrea la mórte, că romanii n'au ómeni invetiati pentru de a poté ocupa functiunile clerului inaltu; vediendu-le aceste zelosulu nationalistu dn. D. T. Bojinc'a, s'a oferitu pe sine de a intrá in ceat'a calugarésca; inse metropolitulu de Carlovitiu Stefanu Stratimiroviciu i-a pusu toate pedecile per fas et nefas, că se nu póta nationalistulu nostru a fi candu-va in capulu clerului romanu.

Totu in aceste tempuri de critica, unu serbu avutu, si intre densii literatu, care tota averea sa a condonat'o in folosulu culturei serbesci, individulu acesta Sav'a Tekeli, a datu la 1824 in limb'a germana o brosiura in contra romaniloru, innegrindu-i cu cele mai infernale colori, intitulanduse consiliariulu de 3 stele. Atunci numai neobositulu nostru nationalistu, dn. D. Bojinc'a a avutu curagiulu a i-se opune, refutandu-lu in limb'a latina la 1825, tiparindu-si carticie'a d-niei sale in Pest'a; cu care ocasiune dn. D. Bojinc'a sia capatatu intre romani atata vaza, atata iubire, atata stima si atata fama, in câtu toti romanii d'in Ungaria si Banatu lu aveau pe numitul lor nationalistu că unu ce mai pre susu, lu aveau de unu Moise alu romaniloru, lu aveau de aparatoriulu si conducatoriulu lor. Dreptu care pentru cererea si asteptarea romaniloru la 1827 a respunsu numi-

*) Practicantu. Cuventulu jurasor inca este unulu d'in acei nenumarati barbarismi latinesci pastrati in acea limba latinesca, cu care se administrase si guvernase Ungaria si Transilvania in cursu de 800 si mai bene de ani, si de care d'in nefericire geme inca si astadi stilulu nostru. Red. Tr.

tului consiliariu de 3 stele, care brosiura a sa o tiparise la Hal'a in Saxoni'a prusiana; dar a publicatu renumitul nationalistu carticic'a sa in limb'a romanésca, aparandu caus'a nationala a romaniloru si refutandu cu o logica pe odiosulu Sav'a Tekeli. Aceste opuri serveau romaniloru cá nesce documente in causele nationali, (aceste 2 opure le-am herezitu bibliotecei scóleloru d'in Iasi, candu mi-am daruitu tóta bibliotece'a mea la 1868).

Nu s'au opritu zeosulu nostru nationalistu numai aici, ci a publicatu o carte fórte utile pentru romani, intitulata Deregatoriulu buneii cresceri, la 1830 tiparita totu in Bud'a, o carte cautata, cetita si recetita de toti romanii. Indata dupa aceea s'a pusu la o carte si mai nationala, adeca Anticele Romaniloru, tiparite in Bud'a, unde s'a pusu cu tóte poterile a dovedí si aratá datinele romaniloru pastrate asia de bene, in totulu si la romanii presenti, si mai cu séma la romanii d'in Banatu, cá unulu ce pe atunci pe densii i cunoscea mai bene, cá unulu ce era acolo nascutu si crescutu. Opulu acesta s'a publicatu in 2 tomuri, primul tomu la 1832, alu 2-lea tomu n'a potutu a'lu publica in patria, cá-ci chematu de gubernulu moldo-romanu si venindu aici in calitate de jurisconsultu alu Moldaviei, de si-a fostu ocupatu aici in grele misiuni si ocupatiuni, cu tóte aceste a publicatu si alu 2-lea tomu d'in Anticele Romaniloru. De acumu incepe sfer'a nationalistului nostru in o noua parte, dar totu in Daco-Romani'a, adeca in Moldavi'a.

Dn. D. T. Bojinc'a, in Moldavi'a candu a venitu, atunci se lucrá si se compunea codulu civilu. Fiendu logofetu mare dn. Constantinu Sturza, (renumitulu logofetu Costache Sturza), dupa aceea a compusu si scrisu in usulu d-niei sale dreptulu romaniloru, care manuscrisu l'a paradositu si juristiloru academici, cá-ci la a. 1843 complectanduse clasele juridice, renumitul dn. a fostu alesu si pusu la catedr'a juridica de profesoriu publicu ordinariu, unde cu lauda a paradositu dela 1843—1847, scotiendu mai multi teneri juristi buni, si in functiunile loru firmi, pãna candu la memoratulu anu, domnulu d'in ce motive straine se scie, cá au desfiintiatu academi'a romana de atunci.

Cu tóte impregiurarile d-sale si cá jurisconsultu, si cá profesoriu, a mai avutu si directiunea seminarului centralu, care functiune cu lauda si intieleptiune a condus'o dela reorganisarea seminar. in 1834 pãna la 1841, sub care a esitu atátia multi si demni seminaristi.

In tóte aceste grele ocupatiuni a mai fostu renduitu in deosebite comisiuni; cea mai faimósa si déca s'ar fi potutu completa, ar fi fostu un'a d'in cele mai perfecte, adeca redigiarea codului civilu, unde era si Beizede Nicolae Suzzu. Acésta o facea renumitulu domnu Bojinc'a chiaru in anii maturitatiei sale, candu cá unu barbatu practic u lucratu cu unu condeiu maturu si erudit. Pedeca inse au fostu membrii comisiunei, cá-ci cá si candu intr'adinsu nu grabea lu-

crarea, precumu dorea si domnitoriulu, si insusi primul lucratoriu dn. Bojinc'a. Acésta comisiune s'a insghiabatu la 1846 si la 1848. Cu sgomotele de atunci si cu abolitiunea fostului domnu la 1849 a incetatu si a remasu neterminata, dar neci mai multu continuata, si cu atáta mai puçinu se se fia potutu publica. — La 1860 si 1861 dn. Bojinc'a a ocupatu postulu de ministru alu justitiei, candu dupa unu intervalu de 30 si mai bene de ani s'a retrasu in viétia privata, unde a petrecutu cu o viétia ecsemplara cá omu, si cá crestinu bunu, si cá tata de familia zeosu, si cá cetatiénu adeveratu in viétia sociala. Deci vediendu-lu cá erudit, talentulu seu nu l'a ascunsu, ci l'a datu de atátea ori in publicu, cá functionariu cas'a d-sale era deschisa pentru ori si care, ajutandu-lu cu cuventulu si cu fapt'a, cá parinte de familia si-a crescutu fii d-sale fórte bene, avendu de ajutoriu si o consórta modelu in felulu seu, cá cetatiénu a fostu cu toti in relatii fórte amicale, pe multi ajutandu, pe nimeni napastuindu. Aceste si asemenea virtuti incunundu pe demnulu de aducere amente, dn. D. Bojinc'a, o bóla necurabila i-a curmatu dílele vietiei sale in 17. Augustu 1869 si s'a inmormentatu la beseric'a Barnoski in Iasi, cu chramulu adormirea Maicei Domnului. Fie'i tierin'a usióra si eterna a lui memoria!

D. S.

Acésta scurta biografi'a a lui Damascenu Bojinca a reproducemu aici dupa „Informatiunile“ dela Bucuresci d'iu 29. Ian. 1871 Nr. 199. Bojinca repausá in 17/2, Augustu 1869. Bene cá se aflá cineva cá se pastreze, fia si dupa mai 1 1/2 anu, memori'a unuia d'in acei barbati daco-romani, carii se potu renumera cu totu dreptulu intre adeveratii regeneratori ai poporului daco-romanescu d'in Banatu. Cá-ci déca nu se nascea pentru Banatu unu Cichindealu si unu Loga, éra pe urm'a acestora Nicóra, Murgu, Bojinca, dr. Vasiciu, dr. Sandoru si inca alti cátiva, dieu nu sciu cãti locuitori d'in Banatu aru fi mai remasu, carii se nu se fia sèrbitu, si in parte unguritu cu totulu pãna la a. 1848. In Novembre alu anului 1831 adeca înainte de acésta cu mai bene de 39 de ani, Dam. Bojinc'a caletorindu spre Moldov'a, se oprí pe vreo duoe díle si in Blasiu, unde conversandu mai multu cu dn. Tim. Cipariu si cu alti profesori totu camu de etatea lui, imi mai aducu amente, cu cãta amaratiune descriá densulu cumplit'a simonía si tóte persecutiunile, pe carele suferea daco-romanii d'in Banatu dela clerulu superioru serbescu. Mai inainte de a se decide cá se tréca la Moldov'a, Bojinca caletorise la Carlovitiu, cá se róge pe mitropolitulu Stratimirovitz, se'lu primésca la — calugaría. Mitropolitulu fu sinceru destulu, pentrucá se'i respundia lui Dam. Bojinca dicèndu'i: Eu vediu care este scopulu teu; eu inse'ti spunu tie, cá neci-una data nu vomu suferi cá se intre in clerulu nostru monasticu v'lachi trecuti prin atátea scientie, prin cãte ai trecut tu.

Acesta fusese unu limbăgiu limpede si cathedricu d'in partea serbilor. Urmarile se sciū. Dēca nu suferea ei pe „vlachii“ trecuti prin scientie, ii suferea si inbratiá Oradea-mare. Urmarile éra si se sciū. Daco-romanii alergá ori-unde credea cǎ 'si potu salva nationalitatea cu limb'a. Pe atunci inse in Oradea guberná nisce ardeleni cǎ Darabantu, apoi S. Vulcanu, éra magiarismulu inca dormitá. Astadi: Scylla et Caribdis.

Red. Tr.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe români (valachi).

(Continuare.)

1263. sine die. Append. Cod. Dipl. Trans. T. I.

Stefanu regele june si duce (domnu) alu Transilvaniei donase comitelui Házos teritoriulu Nazwod (Nasaudu), care remasese fara comendante domnescu, desierta si lipsita si de locuitori.

1263. Stephani Regis junioris, et Ducis Transilvanni Donationales Comiti Házos terram Nazwod¹⁾ „quae sicut per Both majorem exercitus castris nostri de Wolke, quem ad reambulandam et inquirendam ipsam terram transmiseramus, intelleximus, fuit terra sine haerede descendantium vexillum nostrum deferentium, vacuum tamen et habitatoribus carentem“ conferentis.

1263. sine die. Append. Dipl. Trans. T. I.

Alta diploma de donatiuni, prin care acelasiu rege Stefanu, cǎ domnu sēu duce alu Transilvaniei, dǎ magistrulu Iuliu (Giuliu, Gelu), fiu alu banului Vladu, pamenturile cele desierte (pusteite) ale curteniloru sei d'in comunele numite Apele (Salinele Sibiului = Vizakna), apoi Manaradea (langa Blasiu), Hasiagu (langa Sibiū) si Noerichu.

1263. Stephani Regis junioris, et Ducis Transilvanni Donationales Magistro Jula filio Ladislai Bani, terras Udvarnicorum suorum in Transilvania desertas, ut pote Wiz²⁾, Munora³⁾, Hassach⁴⁾, et Nogrech⁵⁾ conferentis.

1264. 16. July. Append. D. Trans. T. I.

Pap'a Urbanu IV. poruncesce regelui Stefanu domnului Transilvaniei, cǎ satele si hotarale Bistritia, Rodn'a, Zolosu et Craiunemetu, pe care le avusera si celelalte regine d'in tempuri stravechi, se le restituie mamei sale, adeca reginei.

1264. Datum apud Urbem veterem XVII. Kal. aug. Urbani Pontificis literae ad Stephanum Regem juniorem, et Ducem Transilvanum ut occupatas per eundem villas et terras Bistrichae⁶⁾, Rodana⁷⁾, Zolosum⁸⁾ et Querali⁹⁾, „quas et ceterae Reginae Hunga-

riae.... a tempore cujus memoria non existit tenuerunt pacifice et quiete,“ Matri suae ut pote Reginae restituat.

1264. sine die. Append. Dipl. Trans. T. I.

Diploma de donatiune a regelui Stefanu cǎ domnu alu Transilvaniei, prin care ia sub a sa protectiune monasteri'a calugariloru cisteriani, anume Cǎrtia (Kertz), care fusese devastata cu totul de cǎtra tataru, éra pe poporale supuse acelei monasterie le scutesce de esirea la arme sub comand'a vaivodului, cumu si de contributiune, si le face partasi libertatiloru, de care se bucurá Sibiulu.

„1264. Datum per manus Benedicti Praepositi Orodensis aulae nostrae Vice-Cancellarii“ Stephani Regis Junioris et Ducis Transilvani Privilegiales, vi quarum Monasterium B. V. de Kirch¹⁾ fratrum Cisterciensis Ordinis per Tartarorum rabiem penitus desolatum in suam protectionem recipit, populos dicti monasterii ab omni descensu Vajvodali, et collecta liberos facit, ac eosdem libertate Cibiniensium donat.²⁾

Privilegiales Stephani V. Regis, vi quarum Villam Herbordi (Balásfalva) et Zanchalteluky (Szancsal) Comiti Chyel³⁾ filio Eryvn de Calnuk possidendam relinquit.

1271. Cod. Dipl. T. I. p. 47, 48.

Regele Stefanu V. dǎ Blasiulu si comun'a invecinata Samcelulu cu tóte apertinentiele loru la unu comite numitu Chyel, fiu alu lui Erwin dela Calnicu, care era consanguu cu Teel fiu alu lui Ebl dela Brasiau, éra donatiunea

¹⁾ Kercz. E collectionibus Ederianis fasc. I. 29 alias 271, edidit per extensum Fejér Cod. D. T. V. vol. I. p. 205 fragm. apud Eder in Felmer p. 20. item Resthner de Praediis p. 46. Privilegiales has transmissit et confirmavit Stephanus V. a. 1272. Andreas III. a. 1299 et Otto Rex a. 1300.

²⁾ Not'a Red. Multe sunt acelea documente vechi, in care obvinu cuventele vacua, deserta, habitatoribus carens. De aici unii reu voitori au voitu se traga conclusiune mai virtosu in contra romaniloru, cǎ si cumu ei in mai multe tienuturi ale tieriei s'aru fi asediatu multu mai tardiu, decátu de ecs. magiarii sēu sasii. Cu cǎtu esu la lumina mai multe documente vechi, cu atátu acésta ipothesa se preface in fumu si in cétia. Sǎ stamuu inse asta-data numai la documentele d'in sec. alu 13-lea. Dupa tatarii lui Batu-Chan, la 20 de ani, adeca in 1262 au venitu tatarii lui Nogai-Chan, tocma p'intre muntii moldavo-transilvani, si au devastatu tóte tienuturile. Locuitorii cǎti au scapatu cu viétia, au fugitu si s'au asediatu susu in munti si in codrii. Asiá au facutu si locuitorii d'in tienutulu Nasaudului, cǎ si cei mai multi romani, nu numai de inaintea tatariloru, de carii insusi regele Bela scapase numai prin fuga iute, ci si d'in caus'a cumplitiei persecutiuni religiöse. Adaogemu la acestea, cǎ regele Stefanu V. incoronatu de pruncu micu si dusu mai antaiu de duce alu Stiriei, éra de acolo luat pe fuga, si apoi installatu de domnu alu Transilvaniei, d'in cumu au ajunsu june, éra mai alesu dela 1262 pǎna la 1270 mai totu in certe si in batai stete cu tata-seu, adeca cu regele Bela IV. D'in acestea cause tier'a suferi infricosiatu si se despoporá fórt tare. Aristocratii inca se facusera cu atátu mai rei, cu cǎtu tier'a suferise mai greu. Pe toti ómenii liberi ii supunea in moduri feliurite la iobagía. Bataile cu domni'a bulgo-romanésca inca nu mai voia se inceteze. Éca totu atáte cause, pentru care apoi regii se incercá se si corega nebuni'a si blastematiele loru prin colonisari noue (novae plantationes), adunandu ómeni d'in tóte tierile si tienuturile. Romanii inse patiti, stá mai multu in munti.

³⁾ Lego: Cielu, care fusese romanu. St. Mold.

¹⁾ Nászod combina Schuller Archiv. I. p. 54. Nota 81. Ex autographo Dipl. Hung. T. I. p. 287. Edidit Fejér Cod. D. T. IV. vol. III. p. 202. ²⁾ Vizakna. ³⁾ Monora. ⁴⁾ Hásság. ⁵⁾ Combina Schuller Archiv I. p. 55. Nota 84. Copia in Collect. Hevenesiana T. LVIII. TT. p. 212. Edidit Fejér Cod. D. T. IV. vol. III. p. 158. ⁶⁾ Bistricium. ⁷⁾ Rodna. ⁸⁾ Szölös. ⁹⁾ Király Némethi. Edidit Katona VI. p. 417. Fejér Cod. D. T. IV. vol. III. p. 216.

acésta se face pentru merite ostasiesci castigate de Chyel in expeditiuni diverse, éra mai anume in castellulu dela Codlea (nemtiesce Zeiden, unguresce Feketehalom). Blasiulu se numea pe atunci Vill'a, adeca satulu lui Herbord uoda (care fusese filiulu lui Ost) si era asediatu (intocma cá si astadi) intre cele duoe riuri cunoscute sub numele Keukullu (cine mai scie de unde luat si prefacutu mai tardiu in ungur. Küküllő, la romani inse numite pe slavonesce Těrnave, latinesce Cicellus).

Stephanus Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Universis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod cum Chyel Comes filius Ervyn de Calnuk¹⁾ et Teel filius Ebl de Brassu²⁾ cognatus ejusdem, grata nobis et laudabilia servitia in diversis Expeditionibus nostris, quas suo loco et tempore nos facere oportuit, et specialiter in Castro Feketeuholm³⁾, cum omni fidelitate laudabiliter impendissent. Nos ob merita servitiorum suorum contuleramus eidem Teel per se quandam terram seu Villam Herbordi⁴⁾ Wajvodae, videlicet inter duos fluvios Keukullu ubi iidem fluvii conjunguntur adjacentem⁵⁾, et alteram quandam terram Zanchateluky⁶⁾ vocatam, vicinam seu contiguam terrae seu villae supradictae, sed postmodum idem Teel dictas terras ex nostra permissione, seu voluntate reliquit et vendidit eidem Chyel comiti cognato suo possidendas pleno jure.

Nos igitur consideratis meritoriis servitiis ipsius Chyel Comitis per dictas terras tum pro eo, quod easdem dictus Chyel Comes ex ipsa permissione ab eodem Teel dinoscebatur comparasse, cum etiam pro eo, quod easdem terras etiam pro servitiis ipsius Chyel Comitis praefato Teel contuleramus, sicut superius est expressum, reliquimus, seu dimisimus eidem Chyel comiti et suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus perpetuo possidendas, sine juris praejudicio alieni, cum pertinentiis, et utilitatibus suis, ac sub eisdem veteribus et antiquis metis, sub quibus hae eadem terrae deguerunt. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes eidem Chyel comiti concessimus literas duplicis sigilli Nri munimine roboratas. — Datum per manus magistri Benedicti Praepositi Orodienensis Ecclesiae aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis nostri anno ab Incarnatione Domini 1271. Regni autem nostri anno secundo.*)

L. S. pendentis.

¹⁾ non Kalnok sed Kelnuk seu Kelnek. ²⁾ i. e. Brasso. ³⁾ i. e. Feketehalom. ⁴⁾ Comes Herbordus filius Ost 1266, apud Fejér C. D. T. IV. vol. III. p. 326 ad 1267 ibid. p. 388. Originale Budae in Archivo Camerae Hungarico-aulicae. Copia vidimata in a. f. f. I. Miscell. Lit. A. Edidit Fejér C. D. T. V. vol. I. p. 135. ⁵⁾ ibi situm est hodie Oppidum Balásfalva, ergo a. 1271 nondum vocabatur Balásfalva, verum Villa Herbordi. ⁶⁾ hodie Szancsal.

*) Not'a Red. Fiendu-cà in documentele vechi numele persoaneloru si a le locurilor etc. se scriu foarte schimosite, asia adesea este prea anevoia si uneori curatu preste potentia a conjectura numai d'in nume la nationalitate. Asia de ecs. noue nu ne vene

1277. Cod. Dipl. Tom. I. pag. 61.

Documentu carele spune, cà in an. 1277 sculanduse totu poporulu sasescu transilvanu, a mersu armatu asupra cetatei Alb'a-Iuli'a, unde ajunse in un'a domineca, pre candu ómenii era in beserica, si dandu focu besericei, au arsu acolo cá la duoe mii ómeni de amenduoé sexe, éra intre aceia pe trei protopopi si pe unu canonicu, apoi devastara totu ce avu beseric'a in ornamente, carti s. a. Processulu pentru acésta barbaria se pertractase inca si pe la a. 1309 inaintea delegatului papescu cardinalulu Gentilis, care éra si venise la Ungari'a.

Ipsa Universitas (Saxonum) anno Domini M. CC. LXXVII. in Dominica Reminiscere, super eandem Ecclesiam (Albensem) Cathedralem, manu armata irruentes, ipsam hostiliter invaserunt, comburentes in eadem Ecclesia bene ad duo millia hominum utriusque sexus, et specialiter Agapitum Archidiaconum ejusdem Ecclesiae, Michaellem Archidiaconum de Ozd, Bartholomaeum Archidiaconum de Küköllő, Racha Plebanum, et Canonicum Albensem Transilvanum, et quam plures alios Sacerdotes et Clericos comburendo, et auferendo omnia ornamenta, libros, instrumenta, dictae Ecclesiae, et alia, quae dicta Ecclesia inibi habebat.¹⁾

1278. sine die. Append. D. Trans. T. I.

Regele Ladislau IV. aflandu despre rebelliunea, tetiunari'a si devastatiunea facuta de sasi la Alb'a-Iuli'a, vedindu cà beseric'a de acolo numita la SS. Archangeli, dearsa si despoliata trebue se se restaure, prin acésta diploma donà acelei beserice fiscalitatea, adeca mosi'a statului de prin pregiurulu Albei-Iuliei, pe care pàna atunci fusesera colonisati totu nisce sasi (hospites nostri), éra acù prin furórea celorlalti sasi fiendu exterminati, pamentulu acela remasese desolatu.

Ladislau Dei gratia Rex Hungariae ad Universorum notitiam . . . harum serie volumus pervenire, quod cum Ecclesia Cathedralis b. Michaelis Archangeli Transylvanae a sanctis progenitoribus nostris fabricata, et dotata, per rabiem et saevitiam gentis Saxonicae combusta fuisset, enormiter et destructa, et omnibus rebus, ac órnementis suis spoliata, nec non Canonici²⁾ quam plures, cum multitudine hungarorum ad gremium ipsius Ecclesiae causa praesidii confugientes, miserabiliter exstitissent concremati in eadem; nos super praemissis omnibus, commoti vis-

a crede, cà vreunu nume d'in câte intempinamu in acestu documentu, ar fi romanescu, inse neci ungurescu, ci ni se pare cà tóte acelea sunt nemtiesci, resturi de a le cavaleriloru teutoni. Sciutu este, cà incependu dela S. Stefanu I. si pàna la Andreiu III., adeca sub toti regii d'in famili'a lui Arpad, venira foarte multi germani in Ungari'a si in Transilvani'a, si anume aristocrati'a se amestecà foarte tare cu nemti. Erwin, Herberth, Ost, Tell et Tellmann, sunt nume, care se audu pàna astadi la nemti, tocma si la sasii d'in Transilvani'a. Andreiu III. avuse bataia mare cu serbii si cu romanii. De aci se póte explica si scopulu donatiunei acesteia.

¹⁾ Ex processu, quem jussu Capituli Albensis Procurator ejusdem magister Saulus Archidiaconus de Kraszna, et Canonicus Albensis Budae contra Saxones 1309 coram Cardinali Gentili instituit, quive e Codice Vaticano exscriptus habetur in bibliotheca Albo-Carolinensi. Fragmentum edidit Jos. C. Kemény „Notitia archivi albensis“ I. p. 22. Fejér C. D. T. VII. vol. IV. p. 173. ²⁾ Qui fuerint in specie Canonici hi combusti? Vide Kemény „Notit. Arch. Capit. Alb. T. I. p. 22.

ceribus pietatis, ut ipsa Ecclesia Cathedralis, canonicorumque status ejusdem nostro possit auxilio reparari; terram nostram albensem, juxta ipsam Ecclesiam b. Michaelis sitam, super qua hospites nostri comorabantur, nunc per furorem eorumdem Saxonum habitatoribus penitus desolatam¹⁾, cum omnibus utilitatibus.... dedimus, donavimus, et contulimus ipsi ecclesiae b. Michaelis Archangeli Transylvanae jure perpetuo et irrevocabiler possidendam..... Datum per manus venerabilis viri magistri Thomae Albensis Ecclesiae electi, aulae nostrae vice cancellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno ab incarnatione Domini MCCLXXVIII.

1279. Append. Dipl. Trans. T. I.

Donatiunea regelui Ladislau IV. comitelui Hegun, fiu alu lui Ambus Gogan-Banu, pentru meritele ostasiesci ale ambiloru castigate mai virtosu in guer'a avuta in contra regelui Boemie, carele si fu omoritu in batalia. D'in acestu documentu érase se mai afla despre unele comunitati devastate cu totulu de tataru in comitatulu Zonucu (astadi Solnocu).

1279 (sine diei et loci appositione) Ladislai Regis novae Donationales pro comite Hegun filio Ambus Gogano²⁾ Bano filio ejusdem Hegun³⁾ ob merita eorundem Hegun et Gogan, „quibus iidem specialiter in exercitu nostro generali, quem contra Regem habuimus Boemorum, in quo idem Rex exstitit inde-remptus, meruerunt complacere.“ Super devastata per Tartaros possessione eorum Zarwad⁴⁾ vocata in commetaneitate possessionem Tasnad, et Keue⁵⁾ item Girov⁶⁾ et Theuke vocatarum in Comitatu de Zonuk exteriori.⁷⁾

1281. Append. Dipl. Trans. T. I.

Privilegiu datu de Opour vaivodulu Transilvaniei si comite de Zonucu (Solnocu), prin care elu promitte cá va recunósce privilegiulu datu de regele Ladislau, primariului si sasiloru d'in cetatea Desiu, cá adeca acei sasi si iobagii acelei cetati se fia scosi si scutiti de sub jurisdictiunea comitelui de Zonucu, cumu si de sub a comitelui curtei, asia, in cátu numai primariulu loru se'i judece.

1281 (sine dato diei et mensis) Opour Vajvodae Transylvani et Comitibus de Zonuk Privilegiales, vi quarum, se ratihabiturum promittit Privilegiales Ladislai Regis, villico et hospitibus de Désvár super eo datas, quod nempe hospites de Désvár, et iobagiones ejusdem Castri exemti sint a jurisdictione Comitibus de Zonuk, item Curialis Comitibus, neque eos in causis quibusvis inter eos exortis nemo alter praeter

¹⁾ Intelligenda videtur hoc loco Urbs ipsa superior Albensis, quae ab Episcopo non possidebatur. Ex transumpto Capituli Varadiensis de an. 1313 exscripserat: Jos. C. Eder Manuscr. T. I. p. 114. Edidit Fejér C. D. T. VII. vol. II. p. 67. ²⁾ Ab isto Gogano fors olim arx Gogánvár et per consequens et hodierna possessio Gogány-vár-alja. ³⁾ Fuere hi antenati familiae Zombori et Drágy. ⁴⁾ Szarvad. ⁵⁾ Kegye. ⁶⁾ Girov. ⁷⁾ Ergo an. 1297. vocabatur Szolnok exterior. Has Donationales transumsit 1330. Capit. Alb. Transylvaniae et Transumptum hoc una cum contentis in eo novis donationalibus confirmavit Sigismundus Rex a. 1419. Ex Transumpto Sigismundi de an. 1419 eruit Cornides Manuscr. T. II. p. 130. Edidit Fejér C. D. T. V. vol. II. p. 559.

villicum judicare valeat, praeterea idem Vajvoda Privilegiales has ad causas quoque extraneorum extendit.*) Exstant in Archivo Oppidi Dés.

(Va urma).

D'in pomelniculu martiriloru romani dela 1848—49.

(Urmare.)

Totu la Alb'a-Iuli'a: Iuniu 1849 Neamtin Mitru si Ionu Ordeanu, 2 barbati esecutati la mandat. lui Fogarasi Antal.

Iuniu 1849 33 barbati, 7 femei si unu pruncu; 2 fura spendiurati, ér 39 omoriti in modu barbaru.

Maiu 1849 d'in Zalatin'a si Fenesiu 4 barbati inpuscati de insurgenti.

Iuniu 1849 d'in Alb'a-Iuli'a 5 barbati omoriti asemenea.

Oct. 1848 d'in Obrej'a si 1849 d'in B. Bucerde 2 barbati deto.

Corn'a (comit. Albei), Aprile 1849 3 barbati si 1 femeia deto.

Kerelló (Chirileu), Oct. 1848 Munteanu Danila, 1 barbatu la mandatulu lui Kolosi János Károly d'in St. Pauru ucisu.

22. Febr. 1849 Stoica Mateiu, Suciu Maximu, Orosu Ionu, Saulanu Ónea, Mirasteanu Onu, Munteanu Ionu, Delelénu Samoila, 6 barbati si 1 femeia la mandatulu lui Fűrész Sándor d'in Vidraszeg, prin venatorii unguresci, venati cá ferele si inpuscati.

Oct. 1848 Szász Andronicu, Buta Irina, Buta Anastasia, Ignatu Georgie, 2 barbati si 2 fem. deto.

Oct. 1848 d'in Samostelke 1 barbatu omoritu prin insurgenti.

*) Cumu se intielegemu noi acestu privilegiu, prin care vaivodulu Transilvaniei confirma unu privilegiu datu de regele Ungariei? Acésta se póte intielege numai asia, cá in acelea timpuri, pre candu regii, cá si magnatii Ungariei, isi facea de capu cu blastematiile loru, vaivodatulu Transilvaniei apucase la independentia fatia cu regele Ungariei. Anume pre candu esise acestu privilegiu, rege alu Ungariei era Ladislau IV. supranumitu Cumanulu, d'in cauza cá fiendu elu unu teneru fórte predatoriu si desfrenatu, totu in bratiale femeiloru cumane si tataróice pagane isi petrecea, pâna candu totu acelea 'i pusera capulu, pentrucá frumós'a jupanésa cumana Edua, infuriata cá-ci o a lasatu pe ea si s'a dusu la alte duoe fete de tataru, anume Mandula si Cupceca, conspirá asupra vietiei regelui, si ajutata de trei barbati consangeni ai sei, in capu de noptelu omorira in anulu 1290 in etate de 28 de ani. Sub acelu rege desiuchiati anarchi'a si tirani'a oligarchiloru tieriei apasase atátu de greu asupra poporului, inpilarea si spoliarea fusese atátu de cumplita, in cátu tieranii lipsiti cu totulu de vite, ajunsesera cá se'si faca asia numite telegi séu carutie cu duoe rote, la care se injugá ei pe sinesi. De atunci a remasu blastemulu: Se ajungi a trage la telég'a lui Vladu (Ladislaus). Éca deci caus'a, pentru care oicine potea, cauta se'si assigurre essistenti'a prin câte unu privilegiu, si cu atátu mai virtosu colonistii sasi, carii, cá fórte mari catholici, fusesera transplantati aici d'in tierile renane cu scopulu principale de a sustiené si propaga in acestea tieri catholicismulu apusénu in contra celui resariténu. Si totusi multe d'in acelea coloniú semenate prin tiera, s'au stinsu successive si au disparutu cu totulu.

Oct. 1848 4 barbati omoriti la comand'a lui Lá-zár Albert.

Keresztó (Cristuru? in comit. Hun.), 13 Martiu 1849 5 barb. si 1 fem. la dearderea satului omoriti.

Ketsketaga, Aprile si Iunie 1848 8 barbati omoriti de rebelli.

Chimitelnicu (Keménýtelke), Varga Ripa, Buzás George, Nistoru George, Prodanu Nutiu, d'in Czin-kos 4 barbati executati la mandatulu oficirului de insurgenti Szabo Lajos d'in Turda.

Kisfalud (comit. Alb. inf.), Aprile 1849, 10 barbati si 3 femei omoriti de insurg. navalitori.

Craiu-Baia (comit. Hun.), Iuliu 1849 d'in Lingina 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Custelnicu, 17. Ian. 1849 Fodoranu Andreiu, 1 barbatu, la mandatulu comandantelui de rebelli Adamu Kakucsi.

Kistoty (?) (totu com. Hun.), 9. Iuliu 1849 1 barbatu omoritu de insurgenti.

Kis-Sáros, Oct. 1848 si Febr. 1849 2 barb. deto.

Bulbucile d'in Galati (Alb. inf.), Iuliu 1849 1 barbatu deto.

Kokelburg (Cetate-de balta), 17. Ian. 1849 1 barbatu deto.

Körösbánya (Baia-de Crisiu), Oct. 1848 Burtu Iuonasiu si Dragosiu Petru, 2 barbati, prin sententi'a tribun. revolutionariu.

Oct. 1848 Goltia Adamu d'in Bradu, 1 barbatu, condamnatu la mörte prin Ribitzei Ferencz, Potyo, Nemes, Forro (?) d'in Ribitze, si executati.

Petroviciu Nicolae d'in Bradu, 1 barbatu, spen-diuratu la mandatulu lui Ribitzei Ferencz.

Oct. 1848 Titz János d'in Tiebea (comit. Zar.), 1 barbatu, prin sententi'a trib. revolut. execut.

13. Martiu 1849 Haida Alesandru d'in Cristioru, 1 barbatu deto.

Cricau (Krakko), Oct. 1848 d'in Diod si Iozenu(?) 2 barbati torturati si omoriti prin insurgenti.

Iuliu 1849 16 barbati totu acolo macelati de rebelli.

Craciunesci (comit. Zarandu), Iunie 1849 1 barbatu si 1 femeia deto.

Cristioru, 9. Martiu 1849 7 barbati si 3 femei sub comand'a maiorului Csutak omoriti.

Curechiu, Iunie 1849 2 barbati, 4 femei si 4 prunci omoriti de insurgenti.

Cucerdea, 1849 8 barbati sub comand'a jud. de cerc. Szilágyi Lajos omoriti.

Cusu (Kutyfalva in comit. Alb. infer.), 1849 6 barbati si 1 femeia omoriti de insurgenti.

Oct. 1848 d'in Cucerdea 4 barbati deto.

Luscudeanu George si Iordanu, 2 barbati, omoriti d'in porunc'a capitanului de rebelli, anume Jenei Josef.

Oct. 1848 d'in Cucerdea 3 barbati omoriti totu asemenea.

La Balta, 21. Aprile 1849 Partenie Suci d'in

Bentientiu (?) 1 barbatu inpuscatu la mandatulu lui Czepis (?).

Lapusneacu, Iunie 1849 Iosifu Calina d'in Dobr'a, 1 barbatu, inpuscatu la mand. capitan. Novák.

Lesnecu, Iunie 1849 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Ludesci, 10. Iunie 1849 2 barbati omoriti de insurgenti.

Lunc'a de diosu, Ianuarius 1849 6 barbati si 2 femei deto.

Lunc'a de susu, Martiu 1849 6 barbati prinsi, apoi pre cale către tribunalulu dela Bradu tura macelati.

Luncusiora, Martiu 1849 Pavelu Simionu, 1 barbatu, condamnatu si executatu prin tribunalulu de sange.

Martiu 1849 2 barbati omoriti prin rebelli.

Bessieneu ung., Oct. 1848 1 barb. si 1 pruncu omoritu de insurgenti.

Breteu ung., 30. Aprile 1849 1 barbatu deto.

Cisteiu, Noembre 1848 4 barbati inpuscati de rebelli, carii au calcatu comun'a.

Ludosiu (comit. Alb. infer.), Aprile 1849 2 barbati deto.

Orbo (Gârbov'a ung.), primavér'a 1849 4 barbati si 2 femei omoriti de rebelli.

Portusiu (Maros-Porto), Aprile 1849 Ionu Ternaveanu d'in Ampoit'a, 1 barbatu, omoritu la mandatulu comandantelui d'in Portusiu (M. Porto).

Maiu si Iunie 1849 2 barb. omoriti prin rebelli.

M. Sáros, Febr. 1849 Baci Vasile, 1 barbatu, executatu prin tribun. d'in D. St. Martinu.

Sioimusi (comit. Albei inf.), Iuliu 1849 7 barbati omoriti prin rebelli.

Oct. 1848 4 barbati deto.

26. Aprile 1849 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

1. Iuliu 1849 d'in Suligetu (comit. Hunedórei); 1 barbatu omoritu de rebelli.

10. si 12. Aprile 1849 d'in Sioimusi 2 barbati deto.

Iuliu 1849 2 d'in Boholtiu, 1 d'in Babaln'a, 1 d'in Nyavajásfalva (comit. Huned.), 4 barbati inpuscati de rebelli, carii au calcatu comun'a.

Iunie 1849 Valisior'a 1, Nyavajásfalva 1 barbatu deto.

Iunie 1849 d'in Craciunesci 5 barbati omoriti de insurgenti.

Megyesfalva, Oct. 1848, 3. si 7. Martiu 1849 4 barbati deto.

M. Ujvár (salinele dela Murasiu), 4. si 6. Aprile 1849 d'in Capudu 4 barbati deto.

19. Maiu Mihaila Soleriu, Simione lui Cornea, Kirion (?), Nicolae Felyareanu d'in Cisteiu ung., 4 barbati condamnatu si executati la mörte prin tribunalulu de sange alu rebelliloru.

30. Aprile Daniele Iuliga, Grasu Onu si Nicóra Nicolae d'in Ciung'a, 3 barbati deto.

Salinele dela Murasiu, Septembre 1848 Gürba

Samoila d'in Silvasiu, 1 barbatu, essecutatu prin trib. revolutionariu.

Iuliu 1849 Iac. Burnitiu d'in Armeni, 1 barb. deto.

Martiu 1849 Crisianu Iacobu si Muresianu Ilie d'in Pajid'a, 2 barbati, prin trib. revolutionariu.

Martiu 1849 Pavelu Bucuru, Ionu Serbu, Ilie Lazaru si Maximu Solaju, 4 barbati deto.

Ianuariu 1849 5 barbati torturati si ucisi.

Octobre 1848 6 barbati si 1 femeia, 6 inpuscati, 1 macelatu de insurgenti.

Ianuariu 1849 1 barbatu si 1 femeia prin senti'a trib. revolutionariu.

Iuniu 1849 Nic. Lazaru, Ilie Lazaru si Georgie Serbu, 3 barbati, inpuscati prin insurgenti.

Iuniu 1849 Voidasiganu Obersa d'in Najlacu si Herestasianu Ioanu, 2 barbati, essecutati prin tribun. revolutionariu.

Maiu 1849 Gram'a Filipu d'in Ciuciu, 1 barbatu deto.

Sucucuiu Iosifu d'in M. Copandu, 1 barb. deto.

Stoica Petru d'in Gabudu, 1 barbatu deto.

1. Martiu 1849 Gambuteanu Sim., 1 barb. deto.

Timotteiu Gligoru, 1 barbatu deto.

Aprile 1849 d'in Butariu 2 barbati macelati de insurgenti.

Martiu 1849 Orosianu Pavelu si Golumbanu Dorofteiu d'in Cechelaca, 2 barbati la mandat. oficialilor ung. d'in M. Uiór'a essecutati.

Aprile 1849 Bata Manafilu d'in Gambuti, 1 barbatu, essecutatu prin tribun. revolutionariu.

Aprile 1849 Bota Anisie, Popu Fodoru, Moise Ilie, Thodovitz Onea 4 barbati deto.

Aprile 1849 d'in Turdesiu 8 barbati omoriti de insurgenti.

Aprile 1849 Molnaru Alexie d'in Aleciusiu, 1 barbatu, prin tribun. essecutatu.

Gatea Ioanu, 1 barbatu deto.

28. Martiu 1849 Orga Filimonu d'in Ciugurelu (ung. Fugad), 1 barbatu deto.

18. Aprile 1849 Bircea Ioanu si Suciu Gerasimu d'in Ciugurelu, 2 barbati deto.

27. Aprile 1849 Munteanu Danila d'in Benedicu, 1 barbatu deto.

7. Martiu 1849 Calonu Vasilie, Cala Iacobu si Salia Nechita d'in Atientisiu (Czintos), 3 barbati, in urm'a sententiei dictate de tribun. d'in M. Ujvár.

Popa Chilianu d'in Miraslau, 1 barbatu, omoritu de insurgenti.

Maiu 1849 d'in Teiusiu (Tövis) 1 barbatu deto.

D'in salinele Murasiu (M. Ujvár) 25 barb. deto.

3. Iuniu 1849 Nicolae Hutiu d'in Dostatu (Alb'a inf.), 1 barbatu essecutatu de tribun. revolutionariu.

D'in Mesteacanu, Oct. 1848 1 barbatu deto.

Maiu 1849 Germanu Petru, 1 barbatu, essecutatu sent. drept. statariu; 5 barbati si 1 pruncu inpuscati de insurgenti; 1 femeia fu aruncata in focu; la 1 femeia i se taià capulu; 2 barbati ucisi prin demicaturi de sabia.

Metesdu (comit. Alb'a inf.), Iuniu 1849 3 barb. si 2 femei inpuscati de insurgenti.

Mihaltiu, Martiu 1849, d'in Obreja 1 barbatu prin esecutiune.

Martiu 1849 d'in Cisteiulu rom. 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

2. Iuniu 1849, (1 d'in Craciunelu, 10 d'in Mihaltiu), 11 barbati deto.

Mihaileni, Martiu si Iuniu 1849 3 barb., 8 fem. si 1 pruncu inpuscati de insurgenti.

Nicu (Mikefalva), Martiu 1849 1 barbatu deto.

Miraslau, primavér'a 1849 d'in Lapadea románesca 4 barb. torturati si omoriti de rebelli in modu barbaru.

1849 éra d'in Miraslau 6 barbati omoriti prin Hegedüs Samu, Molnár Josi, Hegedüs Pista, Pál Pista, Secke Gyuri d'in Miraslau, Hegedüs Pista, Brodi Josi, Virág Mosi d'in Aiudu.

Mind-szent, Aprile 1849 2 barbati omoriti de rebelli.

Nadasdea, Aprile 1849 1 barbatu deto.

Najlacu, Oct. 1848 d'in Craciunelu 2 barbati inpuscati de insurgenti.

Oct. 1848 d'in Najlacu 1 barbatu prin Szebeni Ádám omoritu.

Octobre si Noembre 1848 2 femei si 1 pruncu morira de man'a lui Burnatz Antal d'in comun'a Najlacu.

Ianuariu 1849 3 barbati omoriti de rebelli.

Aprile 1849 8 barbati deto.

Maiu 1849 2 femei omorite sub mandatulu lui Burnatz Antal si Kászoni Samu.

Octobre 1848 6 barbati si 2 femei omoriti de insurgenti.

1. Noembre 1848 d'in Szókefalva 3 barb. deto.

Cergau (mare), 6 Noembre 1848 si 1849 d'in Gálfalva si Cergau 3 barbati deto.

Aiudu, primavér'a 1849 d'in Garbov'a de susu 2 barbati deto; éra in primavér'a 1849 d'in Aiudiulu séu Aiudulu de susu 44 barbati si 3 femei deto.

Octobre 1848 d'in Obrej'a 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

7. Ianuariu 1849 d'in Sâncelu 1 barbatu deto.

Ianuariu 1849 d'in Vingardu 3 barbati deto.

11. Ianuariu 1849 d'in Ocnisiór'a 2 barbati macelati de rebelli carii au calcatu comun'a.

Ocolisiu-mare, Aprile 1849 1 barbatu deto.

Teremi'a-mare, Octobre 1848 1 barbatu deto.

Nyavajásfalva (comit. Huned.), Aprile si Augustu 1849 7 barbati inpuscati de insurgenti.

O. Almasiu*), Aprile 1849 2 barbati macelati de insurgenti.

O. Berettye (?), 13. Aprile 1849 Ionu Lascu, 1 barbatu, macelatu la mandatulu maiorului de rebelli, anume Pálfi Domokos.

*) Care Almasiu, cà-ci in Transilvani'a sunt vreo diece comune pe acestu nume. In originalu stà O. Almar (sic). Red.

Nicolae Buteanu, 1 barbatu, condamnatu prin tribun. revolutionariu si ucisu.

Lapadea romanésca, primavér'a 1849 16 barb., toti prin rebelli omoriti.

Örmenye (?), Aprile 1849 1 barbatu deto.

Ormindea, Aprile 1849 1 barbatu si 1 pruncu inpuscati de rebelli.

Oros'a, Oct. 1848 2 barbati omoriti de rebelli.

Panadea, 18. Ian. 1849 3 barbati deto.

Pesterea, Aprile 1849 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Petrilac'a, 7. Aprile 1849 d'in Nandra 4 barbati inpuscati totu de rebelli.

7. Aprile 1849 d'in Petrilac'a 7 barbati omoriti de rebelli in modu barbaru.

Petreni, 20. Aprile 1849 1 barbatu deto.

Petresd, 14. Aprile 1849 Stefanu Gergel d'in Baru (comit. Huned.), 1 barbatu, inpuscatu la mand. lui Csepe.

Petrosiani, Oct. 1848, Aprile si Iuniu 1849 11 barbati si 2 prunci inpuscati de insurgenti.

Piski (roman. Semer'i'a), Febr. 1849 d'in Martinesci 1 barbatu omoritu sub Br. Kemény Farkas.

9. Febr. 1849 d'in Köboldogfalva (St. Mari'a) 1 barb. omoritu de insurgentii navalitori in comuna.

9. Febr. 1849 d'in Semer'i'a 5 barb. si 1 fem. deto.

Plescuti'a (comit. Zarandu), Martiu 1849 d'in Maguleas'a 2 barbati spendiurati prin rebelli.

(Va urma.)

Protoparentii magiariloru,

numele si locuintiele loru antice scóse d'in fôntani originali armenesci.

Poporulu magiaru neci pâna in dio'a de astadi nu scie, de unde a resaritu elu in acelea tieri si regiuni a le Europei, in care se afla in dîlele nôstre. D'in Asi'a? Inse teritoriulu Asiei întregi este mai bene cá de patru-ori mai mare decâtu e alu Europei; asia d'in care parte a Asiei au venitu magiarii in Europ'a?

Sunt mai multu de patrudieci de ani, de candu unii barbati magiari voindu a da preste primele locuintie ale poporului loru, au întreprinsu d'in tempu in tempu cu mari greutati si p'ntre multe pericole caletorii prin tierile dela Cascasu, prin Persi'a, Armeni'a, apoi si mai departe, in Turcomani'a, in imperiulu Tibetului, in Indi'a d'incolo de riulu Ganges si chiaru pâna la Chin'a, cercetandu preste totu cu anii întregi, limbe, dialecte, datine, costume, cumu si urme istorice scrise, pe unde au aflatu si de acelea. Fatiga si sacrificiu indesiertu, pentrucâ mai departe in fundulu Asiei n'au datu neci macaru preste atâtea urme ale limbei magiare, câte se afla in trens'a d'in limb'a turoésca si vice-versa; éra de vechi'a loru patria neci-un'a urma!

In dîlele nôstre a esitu la midiulocu reverenti'a sa parentele Christoforu Lukácsi, parochulu armeni-

loru d'in Gherl'a (Armenopole) in Transilvani'a, carele a deschisu prenumeratiune la cartea titulata precumu se vede mai susu. Acea carte scrisa in limb'a magiara tiparita fiendu, va da 41 cóle 8° si va costa 3 fr. 50 cr. v. a.

Spre a pricepe inportanti'a acestui productu istoricu mai virtosu pentru poporulu magiaru, éra in a duo'a linia si pentru poporale conlocuitórie, parentele Lukácsi ne spune in prospectulu istoricu ce a publicatu, cà natiunea armenésca are mai multi scriptori istorici, d'ntre carii celu mai vechiu este Mar-Ibas-Katina, carele a vietuitu aprópe cu duoe sute de ani inainte de nascerea lui Isusu Christosu, éra dupa acela au urmatu altii istorici armeni, carii au scrisu si respective continuatu istori'a poporului si a patriei loru pâna la noue sute de ani dupa n. lui Is. Chr. Scriptorii bizantini greci vorbescu ici coela, dupa datin'a loru, càtu d'in esperientia, càtu mai multu d'in audite, mai totu-deaun'a cá in fuga, despre Huni, Cumani, Uzi, Avari, Cazari si Bissenii, éra la insii magiari s'au pastratu numai óresi-care traditiuni verbali, pentrucâ ei n'au cunoscutu scriptura mai inainte de a se increstina; prin urmare ori-ce sciu ei despre sinesi d'in acestea fôntani, este relative fôrte puçinu, adesea fôrte fabulosu, si asia nedemnu de a coprinde locu in istoria. Dn. Lukácsi promite publicului unu numeru considerabile de date si documente istorice, scóse tóte d'in fôntani armenesci, prin care scirile fragmentarie si fabulóse despre originea, patri'a si limb'a magiara se voru corege si relative se voru complini si inavutí, precumu nu s'au mai vedutu pâna acuma. Dn. Lukácsi adeca crede, cà cu ajutoriulu istoriciloru armenesci se va proba, cà precumu armenii si persianii, asia si magiarii sunt totu de una vitia Aria-zend, cà tóte acestea popóra in negurós'a anticitate au urmatu doctrin'a lui Zoroastru; ne face totu-un'adata cunoscutu, cà limb'a magiar'a si limb'a armenésca au multe cuvente comune. Asiá dara cartea dlui Lukácsi va interesa nu numai pe istorici de professiune, ci si pe filologi.

Academi'a ungurésca de scientie dela Pest'a facuse recensiuinea documenteloru produse de dn. Lukácsi inca pe la 1851, candu ii si recomandà, cá se le tórne in forma de istoria. De atunci auctoriulu isi prelucrà opulu preste totu, ilu mai si inavutí cu un'a dissertatiune despre Magiarii d'in Parthi'a.

Totu dn. Lukácsi mai publicase inca si acestea carti:

Historia Armenorum Transilvaniae a primordiis gentis usque nostram memoriam. Pretiu 2 fr. v. a.

Adalékok az erdélyi örmények történetéhez. Pretiu 80 cr. v. a.

Éca, cumu popórale mici, cá si cele mari, d'in câte n'a disparutu poterea de viétia, fal'a si ambitiunea nationale, se intereséza de originea si de istori'a sa.

câte sacrificia aducă ele pentru că se'și scôția în vederea lumii diplom'a de nobilitate națională, istori'a. Era noi? Ce amu facutu până aci pentru istori'a noastră? Cu esceptiune de câțiva particulari, carii s'au sacrificatu că de optzeci de ani încôce pentru noi, natiunea încă nu a facutu nimicu pentru scrierea istoriei sale.

Bibliografi'a.

Actele Societății Transilvani'a Cart. VII. an III., despre care amu atensu pe scurtu în Nr. tr., coprinde acestea materii:

Apelulu comitetului societății Transilvani'a.

Adunarea I. d'în an. 1870: a) Siedinti'a I. d'în 25. Ian. 1870, în care, între altele, se coprinde darea de sêma facuta de presedintele societății în numele comitetului. b) Siedinti'a II. d'în 1. Febr. 1870, în care, între altele, se coprinde raportulu comisiunei verificătoare și discursulu dlui Lazarescu despre principiulu naționalității. c) Bilantiu de primiri și cheltuielile societății dela 1. Iuliu până la 31. Dec. 1869.

Serbătorii de 3—15. Maiu 1870.

Adunarea II. d'în 1870: a) Siedinti'a I. d'în 11. Oct. 1870, în care, între altele, se coprinde darea de sêma facuta de presedintele societății în numele comitetului. b) Siedinti'a II. d'în 18. Oct. 1870, în care, între altele, se coprinde raportulu comisiunei verificătoare. c) Bilantiu de primiri și cheltuielile societății dela 1. Ian. până la finea lui Sept. 1870. d) Tabellu generale de primiri și cheltuielile societății dela 1. Iuliu 1869 până la finea lui Sept. 1870.

Membrii comitetului.

Membrii adunării societății.

Binefacătorii, presedintii și membrii de onôre ai societății Transilvani'a.

Studentii subventionati de comun'a Galati.

List'a de sumele intrate dela membrii societății și alte donatiuni, dela 1. Iuliu 1869 până la finea lui Sept. 1870.

— Fundatiunea fericitului Alesandru Sterca-Siulatiu, arhiepiscopulu metropolitu gr. cat. de Alb'a-Iuli'a. Blasiu 1870. Cu tipariulu seminariulu arhiepiscopescu. 8°. pag. 47. Coprinde documentele de fundatiuni și de legate dupa testulu originale, la care se alatură unu estrasu explicatoriu. (Fără pretiu?)

— Epistol'a unui romanu transilvanu către unu amicu alu seu în afaceri eclesiastice și scolastice. Tiparitu că manuscrisu. Sibiu, 1871. 8°. pag. 22. (Fără pretiu.)

— Preste pușinu ese de sub tipariu:

CAIUS CORNELIUS TACITUS,

adea tôte opurile acelui mare barbatu de statu și mai mare că scriptoriu, ale carui scripte istorice sunt

admirate de toti barbatii competenti, traduse în romanesce de repausatulu Gavr. I. Munténu, fostu directoriu și professoriu la gimnasiulu românesc gr. res. d'în Brasiou.

Germani'a și Agricola lui Tacitus traduse de Munténu esisera în 1-a editiune aici în Brasiou, precumu este cunoscutu publiculu nostru d'în alte anuntiuri. De atunci înse Munténu a tradusu de nou, atât pe acestea parti, cât și tóta Istori'a lui Tacitus, căta a scapatu p'între fatalitățile temporiloru până la noi. Societatea academica romana d'în Bucuresci primindu manuscriptele dela dôm'n'a Mari'a ved. G. Munténu, le-a datu unei comisiuni alese d'în sinulu seu, spre a compara traductiunea cu originalulu și a'și formula una opiniune asupra ei. Comisiunea dechiară, că acea traductiune o afla atât de nemerita, pre cât numai se putea astepta că se ésa în romanesce prim'a traductiune a celui mai greu scriptoriu prosaicu latinescu d'în tempulu classicității, prin urmare că și merita că se se dea la tipariu. Acésta opiniune a comisiunei se prefacû în concludu alu societății academice.

Se luamu în consideratiune, fia și numai înpregiurarea, că sunt 9 ani decandu dn. comite Scarlatu H. Rosetti publicase premiulu de un'a mii fior. val. austr. pentru traductiunea lui Tacitus, și că — afara de Munténu și de Andreiu Murasianu (până a nu i se prea ingreuna morbulu psihicu) neci-unu altu concurrentu nu se află la acelu premiu, în cât după câțiva ani dn. Rosetti perdiendu'și patienti'a, isi retrase premiulu, atunci toti aceia carii știu bene, că ori-care limba pusă pe calea cultivării are se'și încerce puterea sa de viétia mai antaiu la traductiuni, voru recunósce înpreuna cu noi, că acésta traductiune încă este unu adevératu castigu considerabile pentru literatur'a noastră.

Tocma pentru acésta înse, noi rogamu pe întregu publiculu literatu, că premiulu, de care nu avuse parte traductoriulu în viétia sa, se'lu facemu cu totii orfanulu seu Georgie, carele a remasu lipsitu de ori-ce ereditate materiale d'în partea parentelui seu caditu că adevératu martiru pentru natiunea și patri'a sa.

Tacitus tradusu face la 40 côle 8°, totusi prețulu unui esemplariu este defiptu numai cu 2 fior. 80 cr. v. a., séu 6 franci, ori lei noi. Esemplarie se potu trage atât d'în Sibiu și anume la începutu dela tipografi'a W. Krafft (S. Filtsch), în care s'a tiparitu, éra mai tardioru prin librării, cât și de-a dreptulu dela subscris'a redactiunei, éra în Bucuresci dela cancelari'a societății academice și dela librării.

Pretulu se întielege comptantu. Cei carii voru lua câte 10 ess. de-odata, 2 le voru avea că provisiune, adeca gratis.

Brasiou, 12. Martiu 1871.

Redactiunea „Transilvaniei.“